

ג' אדר א' תשע"ו, 12.2.2016

גיליון מס' 496

פרשת תרומה

צבעים בתורה

מאת מריקס ריכטר, בית רימון

בעברית (כמו גם בשפות אחרות) מתבססים שמות הצבעים על עצמים בעלי צבע זה או/ו על מה שהצבע מסמל. אדמה ודם הם אדומים, הזהב הוא צהוב, חום גורם להפיכת דברים לחומים, ירק הוא ירוק והחלב (במילה בעברית מוקדמת "לבן" כמו בערבית) – לבן.

הופעה של צבעים בתנ"ך היא נדירה. לדוגמא סיפור בריאת העולם (בראשית פרק א') מפורט ביותר אבל אין בו תיאורי צבע כלל! אנחנו לא שומעים על כך שהשמש צהובה, השמיים כחולים, העשב ירוק או התפוח אדום. מתי יש אזכור של צבעים בתנ"ך? לעיתים בהקשר לשמות או לתיאור דמויות - לבן, עשוי האדמוני. אך בעיקר בתיאור אמצעים לכיסוי של האדם או החיות: צבע שיער או צבע עור, וכן בתיאור מתכות ובדים. כמעט תמיד, הופעת הצבעים תהיה במקבצים, הן בסיפורת של התורה (עשו האדמוני, האדום האדום הזה, הצאן של לבן – נקודים נקודים, בתיאורים של עשר המכות ועוד...) - והן בחלק ההלכתי, רובם לא בהקשרים ממש חיוביים... (תיאור הנגעים בעור - צרעת, בהרת, סיפור פרה אדומה וכו').

בפרשת תרומה ישנה התפרצות מלהיבה של צבעוניות חיובית. אחרי שהעם יוצא ממצרים ומעיסוק בלבנים וחומר, הוא מגיע למדבר מלווה בענן לבן ועמוד אש אדום, הוא אוכל "מן; והוא, כְּזֶרַע גֹד לֶבֶן, וְטַעֲמוֹ, כְּצַפִּיחַת בְּדָבָשׁ." (שמות, ט"ז, ל"ג), ורק עגל הזהב הוא זה שמפר את האחידות הצבעונית של לבן-חום-אדום. אחר כך, כשמשוה והעם מצווים לבנות מקדש ההנחיות לבנייתו הופכות אותו לשונה מהסביבה בצבע, בריח, בקול ובעושר: קחו מאתכם תרומה, לה', כל נדיב לבו, וביאה את תרומת ה': זָהָב וְכֶסֶף, וְנַחֲשֵׁת. וְתַכְלֵת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, וְשֵׁשׁ וְעִזִּים. וְעֹרַת אֵילִם מְאֻדָּמִים וְעֹרַת תְּחָשִׁים, וְעֵצֵי שִׁטִּים. וְשֵׁמֶן, לְמָאֹר; וּבִשְׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים. וְאַבְנֵי-שֹׁהַם-וְאַבְנֵי, מְלֵאִים: לְאַפֹּד, וְלַחֲשֹׁן. (ל"ה, ה-ט).

כפי שהמקדש מתרומם בתפארתו וצבעיו מהסביבה, כך א-לוהים מרומם את אהרון ואת בניו מתוך שאר בני ישראל בבגדים מיוחדים וצבעוניים שיבלטו בין שאר בני ישראל לא רק ע"י תפקידם הייחודי: ומן-התְּכַלֵּת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי, עָשׂוּ בְגָדֵי-שָׂרָד לְשָׂרֵת בְּקֹדֶשׁ; וַיַּעֲשׂוּ אֶת-בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן, כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה, אֶת-מֹשֶׁה. וַיַּעַשׂ, אֶת-הָאֹפֶד: זָהָב, תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי--וְשֵׁשׁ מְשֻׁזָּר. וַיִּרְקְעוּ אֶת-פָּחֵי הַזָּהָב, וַקְצַץ פְּתִילִם, לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכַלֵּת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן, וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ--מַעֲשֵׂה, חֶשֶׁב... וַיְמַלְאוּ-בּוֹ--אַרְבָּעָה, טוּרֵי אָבֹן: טוּר, אֶדָם פְּטוּדָה וּבְרֻקָּת--הַטוּר, הָאֶחָד. וְהַטוּר, הַשֵּׁנִי--נֹפֶךְ סָפִיר, וְהַלֶּם. וְהַטוּר, הַשְּׁלִישִׁי--לָשֵׁם שָׁבוּ, וְהַטוּר, וְהַטוּר,

הַרְבִּיעִי--תְּרִשִׁישׁ שֶׁהֵם, וְיִשְׁפָּה: מוֹסֵבֶת מְשֻׁבָּצֵת זָהָב, בְּמִלְאָתָם... וַיַּעֲשׂוּ, עַל-שׁוּלֵי הַמָּעִיל, רְמוֹנֵי, תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי--מְשֻׁזָּר. (שמות, ל"ט).

הצבעים במצוות האלו מתחלקים לשתי קבוצות: מתכות ואבנים יקרות בעלי צבע מיוחד שנתנו לגוון שלהם את שמו, ושלושה צבעים של ממש: **תכלת וארגמן**, המופקים מחלזונות ים מקבוצת הכחולים, ומסמלים מעמד רם וכן את הציצית, ו**תולעת שני**, שמופק מכנימה הגדלה על עצי אלון ולמרות שגם הוא היה יקר ערך בתקופת המקרא, הוא לא שמש רק בהקשר של קדושה ושררה, אלא היו לו גם שמושים של חול.

צבע השני מופיע בתנ"ך ללא סמיכות לתולעת רק במקרים שבהם מדובר בחוטים של סימון – פעמיים בהצדקה והצלה של נשים שעמדו בפני מצב קשה – תמר ורחב. בשני המקרים הללו יש מידה של טיהור של שם או מעמד. השני מוזכר גם בספר ישעיהו כחלק מתהליך של טיהור חטאים. הוא גם הצבע שמוסף לאפר של הפרה האדומה ושם הוא מסמל כח פיזי. תוספת צבע השני לתוך האפר " וְלָקַח הַכֹּהֵן, עֵץ אֶרְז וְאֶזֶב--וְשָׂנִי תוֹלַעַת; וְהִשְׁלִיךְ, אֶל-תוֹף שֶׁרֶפֶת הַפָּרָה" (במדבר יט, ו) יכולה לסמל גם את היכולת והצורך להיטהר מאלימות וטומאה, אפילו שמדובר באנשים שמשתמשים באלימות למטרה נעלה.

צבע השני מוזכר בתנ"ך בהקשר הנשי (לדוגמא - בשיר השירים מופיע השני כתיאור שפתי האשה), והתכלת בהקשר הגברי. הם מסמלים ניגודים: השני – יבשה, אדמה. והתכלת – ים ומים כחולים. מה המשמעות של הבדלים אלו? למה זה לנשיות וזה לגבריות? האם יש גם מצבי ביניים? למה בשני יש את הכח להציל ולטהר ובתכלת להזכיר ולהזכר? זהו שדה רחב ביותר, שמצריך בירור נוסף. בכל מקרה, יריעות המשכן נארגו בשני חוטים: גם בשני וגם בתכלת.

טריקס ריכטר, חברת קיבוץ בית רימון, נשואה לקלייב ואם לשלוש. בעלת תואר ראשון
בבלשנות אנגלית וספרות גרמנית.

דף פרשת שבוע של הקיבוץ הדתי באתר הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm
כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il
ולרשום subscribe בעזרת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בעזרת הנושא.
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il
אתר האינטרנט של הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il